31998D0715

16.12.1998. *EIROPAS KOPIENU OFICIĀLAIS VĒSTNESIS* L 340/33

KOMISIJAS LĒMUMS

(1998. gada 30. novembris),

ar ko attiecībā uz cenu un apjomu noteikšanas principiem paskaidro pielikumu Padomes Regulai (EK) Nr. 2223/96 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Kopienā

(izziņots ar dokumenta Nr. C(1998) 3685)

(Dokuments attiecas uz EEZ)

(98/715/EK)

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Kopienas dibināšanu,

ņemot vērā Padomes Regulu (EK) Nr. 2223/96 (1996. gada 25. jūnijs) par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Kopienā ([1]), kas grozīta ar Regulu (EK) Nr. 448/98 ([2]), un jo īpaši tās 2. panta 2. punktu,

(1) tā kā ir jāuzlabo salīdzināmība starp dalībvalstīm attiecībā uz datiem par iekšzemes kopprodukta (IKP) izmaiņām, lai piemērotu gan 2. pantu Padomes Regulā (EK) Nr. 1467/97 (1997. gada 7. jūlijs) par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu ([3]), gan Eiropadomes Rezolūciju par Stabilitātes un attīstības paktu (Amsterdamā, 1997. gada 17. jūnijā) ([4]) un lai nodrošinātu daudzpusēju uzraudzību;

(2) tā kā Ekonomikas un monetārās savienības ieviešanas un uzraudzības labad vajadzīga salīdzināma, atjaunināta un uzticama informācija par ekonomiskā stāvokļa struktūru un norisēm katrā dalībvalstī;

(3) tā kā Komisijai jāpiedalās Ekonomikas un monetārās savienības pārvaldē un jāziņo Padomei par budžeta stāvokli un dalībvalstu parāda apjomu;

(4) tā kā tautsaimniecības pārskati faktiski, t.i., pielāgojot tos cenu izmaiņām, ir būtisks līdzeklis, lai analizētu valsts ekonomisko un budžeta stāvokli, ar noteikumu, ka tos sagatavo, pamatojoties uz vienotiem principiem, nepieļaujot atšķirīgas interpretācijas; tā kā šajā nolūkā saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 2223/96 padziļina un pastiprina ieteikumus, kā aprēķināt datus, ja cenas ir pastāvīgas;

(5) tā kā Komisijai jāizmanto nacionālo faktisko kontu kopsavilkumi Kopienas politikas nolūkos un jo īpaši stabilitātes un attīstības pakta uzraudzības nolūkā;

(6) tā kā, lai vērtētu ekonomiskās lejupslīdes nopietnību, visām dalībvalstīm kā atsauces līmenis jāpieņem jebkurš faktiskā IKP ikgadējais samazinājums vismaz par 0,75 %; tā kā atsauces vērtības pārsniegšanu pēc nopietnas ekonomiskās lejupslīdes var pieļaut izņēmuma kārtā vienīgi tad, ja faktiskā IKP samazinājums gada laikā ir vismaz 2 %;

(7) tā kā visu dalībvalstu to kontu faktiskie rezultāti, kuri sagatavoti saskaņā ar noteikumiem, kurus paredz ar šo lēmumu, Komisijai jādara pieejami lietotājiem līdz noteiktiem datumiem, jo īpaši attiecībā uz ekonomiskās un monetārās konverģences uzraudzību;

(8) tā kā noteikumi, ko paredz ar šo lēmumu, ir pirmie soļi pretī kopīgiem noteikumiem par dalībvalstu faktiskajiem kontiem Kopienas vajadzībām, tādējādi nodrošinot iespēju iegūt rezultātus, ko dalībvalstis savā starpā var salīdzināt un kas ir pietiekami kvalitatīvi;

([1]) OV L 310, 30.11.1996., 1. lpp.
([2]) OV L 58, 27.2.1998., 1. lpp.
([3]) OV L 209, 2.8.1997., 6. lpp.
([4]) OV L 236, 2.8.1997., 1. lpp.

(9) tā kā kontu faktiskie rezultāti Kopienas vajadzībām statistiski jāapstrādā un jāpaziņo Komisijai datumos, kas noteikti Regulā (EK) Nr. 2223/96 un Padomes Regulā (EK) Nr. 3605/93 (1993. gada 22. novembris) par to, kā piemērot Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam pievienoto Protokolu par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru ([1]);

(10) tā kā, ņemot vērā attiecīgo kontu nozīmību un detalizācijas pakāpi, kā arī stāvokli dalībvalstīs attiecībā uz statistiku, papildu termiņi šo noteikumu īstenošanai izņēmuma un pagaidu kārtā tomēr jāpiešķir tām dalībvalstīm, kuras, īstenojot Regulu (EK) Nr. 2223/96, objektīvi nespēj izpildīt šajā lēmumā paredzētos noteikumus;

(11) tā kā šajā lēmumā paredzētie pasākumi atbilst atzinumam, ko sniegusi Eiropas Kopienas Statistikas programmu komiteja (SPC), kas izveidota ar Padomes Lēmumu 89/382/EEK, *Euratom* ([2]) un Monetārās, finanšu un maksājumu bilances statistikas komiteja (CMFB), kas izveidota ar Lēmumu 91/115/EEK ([3]),

IR PIEŅĒMUSI ŠO LĒMUMU.

1. pants

Mērķis

Šā lēmuma mērķis ir precizēt cenu un apjomu noteikšanas principus, kas paredzēti Regulas (EK) Nr. 2223/96 A pielikuma 10. nodaļā, lai turpmāk saskaņotu cenu un apjomu noteikšanu.

Šajā lēmumā sniegtos skaidrojumus piemēro attiecībā uz datiem, kas jānodod *Eurostat*, sākot ar pirmo datu nodošanu saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 2223/96, un turpmāk vismaz tiem datiem, kas attiecas uz 1995. gadu un vēlāk.

2. pants

Skaidrojumi attiecībā uz cenu un apjomu noteikšanas vispārīgiem principiem

Skaidrojumi attiecībā uz vispārīgiem principiem, ko ievēro Regulas (EK) Nr. 2223/96 A pielikuma 10. nodaļā paredzēto cenu un apjomu noteikšanā, jo īpaši attiecībā uz kopsavilkuma pamatlīmeni, indeksa formulas izvēli un bāzes gada izvēli, ir ietverti šā lēmuma I pielikuma I daļā.

3. pants

Metožu klasifikācija atbilstoši produktiem

Metožu klasifikācija noteiktiem produktu veidiem attiecībā uz vispiemērotākajām metodēm, alternatīvām, ko var izmantot, ja nevar piemērot vispiemērotākās metodes, un metodēm, ko neizmanto no pirmās datu nodošanas *Eurostat* saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 2223/96 un turpmāk, ir ietverta šā lēmuma I pielikuma II un III daļā.

4. pants

Pētniecības programma

Attiecībā uz tiem ražojumiem, kuriem 3. pantā noteiktā metožu klasifikācija nav norādīta šā lēmuma I pielikumā, šo klasifikāciju nosaka, ņemot vērā tās pētniecības programmas rezultātus, kuru pabeidz līdz 2000. gadam un pēc *SPC* lēmuma.

5. pants

Pārejas laiks

Pārejas laiks 2. pantā precizēto principu piemērošanai attiecībā uz katru dalībvalsti noteikts šā lēmuma II pielikumā.

Turklāt dalībvalstis var lūgt 3. pantā minēto metožu piemērošanai piešķirt pārejas laiku, par to pieņem lēmumu ne vēlāk kā līdz 1998. gada beigām.

Attiecībā uz dalībvalsti, kam piešķir pārejas laiku un kam attiecīgajā gadā ir faktisks IKP samazinājums, kuru aprēķina ar valstī pastāvošajām metodēm, šī dalībvalsts cik iespējams palīdz *Eurostat* izvērtēt sekas jebkurai novirzei no šajā lēmumā noteiktajiem princi, piem.,

6. pants

Saraksts

Vēlākais līdz 2002. gada beigām dalībvalstis iesniedz *Eurostat* faktiskā IKP un tā komponentu mērīšanā izmantojamo procedūru un pamatstatistikas pilnīgu sarakstu. Šajā sarakstā iekļauj vismaz galīgo kontu aprēķinos izmantotās metodes.

([1]) OV L 332, 31.12.1993., 7. lpp.
([2]) OV L 181, 28.6.1989., 47. lpp.
([3]) OV L 59, 6.3.1991., 19. lpp.

7. pants

Adresāti

Šis lēmums ir adresēts dalībvalstīm.

Briselē, 1998. gada 30. novembrī

Komisijas vārdā —
Komisijas loceklis
Yves-Thibault DE SILGUY

I PIELIKUMS

I DAĻA

VISPĀRĪGI PRINCIPI CENU UN APJOMU NOTEIKŠANAI

I.1. **Ievads**

Pastāvīgo cenu novērtējums atšķiras no pastāvošo cenu novērtējuma dažos pamataspektos. Izsakoties vienkāršoti, pastāvošo cenu kontus var uzskatīt par kopsavilkumu kontu sakarā ar darījumiem, kas ir notikuši un ko var pierādīt. Tomēr pastāvīgo cenu konti raksturo ekonomisko stāvokli konkrētā gadā ar cita gada cenām. Faktiski kārtējā gadā darījumi nebūtu notikuši tāpat, ja cenas būtu tādas kā attiecīgajā citā gadā.

Darījuma vērtības jāsadala cenas un apjoma komponentos. Principā cenas komponentos būtu jāiekļauj izmaiņas, kas izriet vienīgi no cenu izmaiņām, kamēr visas citas izmaiņas jāiekļauj apjoma komponentā (ESA 95 10.01. punkts). Tomēr attiecībā uz daudziem ražojumiem nebūt nav skaidrs, kā praktiski veikt šo sadalīšanu (ESA 95 10.06. punkts). Tādēļ ir jāpieņem noteikumu komplekss attiecībā uz cenu un apjomu noteikšanu, kā rezultātiem būtu aptuveni jāatbilst teorētiskajam cenu/apjoma sadalījumam un kas būtu jāpiemēro salīdzināmā veidā visās dalībvalstīs.

Šajā I daļā izklāstīti šīs sistēmas vispārīgi principi, turpretim II un III daļā sīkāk iztirzātas novērtēšanas procedūras attiecīgi pieejai ražošanai un izdevumiem.

Šajā lēmumā noteiktie principi attiecas uz ikgadējiem datiem. Protams, pamatprincipam vajadzētu būt tādam, ka ceturkšņa kontus saskaņo ar gada kontiem tā, lai pēc ceturkšņa kontiem cik iespējams precīzi varētu prognozēt galīgos rezultātus. Īpašus jautājumus attiecībā uz ceturkšņa kontiem pastāvīgās cenās iztirzās gaidāmajā rokasgrāmatā par ceturkšņa kontiem.

ESA 95 10. grupā ir izteikta skaidra izvēle par labu integrētai pieejai kontiem, aprēķinot pastāvīgās cenas (ESA 95 10.04. un 10.08. punkts). Ja cenas ir pastāvīgas, pieejā kontiem IKP ražošanu un izdevumus var līdzsvarot detalizētā produktu līmenī, izmantojot piedāvājuma un lietojuma tabulas. Izmantojot sīki izstrādātas piedāvājuma un lietojuma tabulas, var nodrošināt indeksu atbilstību. Arī deflatorus no dažādiem avotiem, piemēram, atsevišķi sastādītus CPI un PPI var savstarpēji salīdzināt un pārbaudīt. Sistēmā, kuras pamats ir piedāvājuma un lietojuma tabulas, var apvienot labāko no abām pieejām (, t.i., pieeja ražošanai un izdevumiem) gan attiecībā uz pastāvošajām, gan pastāvīgajām cenām.

ESA 95 10.12. līdz 10.23. punktā noteikts, kas jāiekļauj cenas komponentā un kas apjoma komponentā. Apjoma komponentā būtu jāiekļauj izmaiņu atspoguļojums produktu kvalitātē. Tas nozīmē, ka cenas un apjoma rādītāji, ko izmanto, lai aprēķinātu valsts kontu datus, būtu jākoriģē atbilstoši šādām kvalitātes izmaiņām.

Atbilstība kvalitātes pielāgojumiem, ko veic attiecībā uz dažādiem rādītājiem, būtu rūpīgi jāpārrauga. Ja pastāv liela atšķirība starp dažādiem cenu indeksiem attiecībā uz vienu un to pašu produktu, tas varētu būt saistīts ar dažādām kvalitātes pielāgojumu procedūrām.

Apjoma rādītāji būtu jāaprēķina vismaz pietiekami detalizētā sadalījumā, lai ņemtu vērā strukturālās izmaiņas. Piemēram, pasažierkilometru skaits dzelzceļa transportā būtu jāiedala vismaz attiecībā uz pirmās un otrās klases pasažieriem. Tas ļauj iekļaut pirmās un otrās klases biļešu veida attiecību apjoma komponentos, nevis cenas komponentā.

Kārtējā gada vērtību deflācijai, piemērojot atbilstošu cenu indeksu, vispār ir jādod priekšroka salīdzinājumā ar bāzes gada vērtību ekstrapolāciju, izmantojot apjoma vai daudzuma indeksu (ESA 95 10.32. punkts), jo šādi var labāk atspoguļot kvalitātes izmaiņu sekas. Turklāt cenu attiecībām parasti ir mazāka neatbilstība nekā daudzuma attiecībām, no kā izriet mazākas iespējas kļūdīties attiecībā uz cenu indeksiem.

Ja vērtības aprēķina, izmantojot cenu daudzuma pieeju, pamatinformāciju par cenām un daudzumiem var izmantot, lai aprēķinātu pastāvīgās cenas datus (ESA 95 10.33. punkts). Tādā gadījumā būs jāveic noteikti pielāgojumi attiecībā uz kvalitātes izmaiņām.

Šā pielikuma I daļas turpinājumā ir iztirzāti principi, kuriem attiecībā uz ESA 95 vajadzīgs skaidrojums.

I.2. **Elementārais kopsavilkuma līmenis**

Cenu un apjomu noteikšanai būtu jāsākas no produktu detalizēta iedalījuma dažādām darījumu kategorijām. Katram produktam, kas iedalīts katrai darījumu kategorijai, būtu jāatrod cenu indekss, ar ko veikt pastāvošās cenas vērtības deflāciju, vai jāatrod apjoma rādītājs, ar ko ekstrapolē bāzes gada vērtību. Ideālā gadījumā katru produktu varētu izdalīt atsevišķi un varētu novērtēt šā produkta tīrās cenas un apjoma izmaiņas.

Tomēr statistikas praksē ir jāveic produktu kopsavilkums, tas nozīmē, ka dažādu produktu cenu un apjomu izmaiņas jāvērtē kopā. Statistikas avotus, no kuriem iegūst cenu indeksus un apjoma rādītājus, var izmantot atšķirīgas svēršanas metodikas (piemēram, atšķirīgas formulas vai atšķirīgus bāzes gadus). Tomēr valsts kontos jāizmanto viena konsekventa svēršanas metodika attiecībā uz visiem mainīgajiem lielumiem (to iztirzās turpmākajās iedaļās). Ja valsts kontos lieto indeksus, kas svērti citādi nekā valsts konti, tad netieši pieņem, ka šie indeksi ir elementārie indeksi, tā ka svēršanas pamatshēmu pieņem par neatbilstošu. Tādā gadījumā var pieņemt, ka, piemēram, fiksēti svērtais *Laspeyres* indekss ir vienāds ar *Paasche* indeksu vai iepriekšējā gada novērtēto *Laspeyres* indeksu. Katrā ziņā netiešais pieņēmums, ka lietotie indeksi ir elementārie indeksi, visvairāk pamatots ir tad, kad to piemēro ļoti detalizētā līmenī.

Tādēļ, jo detalizētāks ir produktu iedalījums, jo precīzākus rezultātus var gaidīt. Detalizētā līmenī produktus var pieņemt par homogēnākiem, no tā izriet indeksi, kas ir tuvāki elementārajiem indeksiem, kā arī detalizētākas svēršanas shēmas.

Precīzo kopsavilkuma līmeni, kurā pieņēmumu, ka lietotie indeksi ir elementārie indeksi, piemēro valsts kontos, šajā tekstā sauc par elementāro kopsavilkuma līmeni. Tas bieži vien ir vienāds ar to produktu skaitu, kurus izdala piedāvājuma un lietojuma tabulās, ko lieto līdzsvarošanas nolūkos.

Dalībvalstīm būtu jācenšas izveidot produktu detalizētu sadalījumu deflācijas nolūkiem. Elementārajam kopsavilkuma līmenim attiecībā uz produkciju, kā arī visām (starpposma un galīgā) lietojuma kategorijām, vajadzētu būt vismaz tikpat detalizētam kā ESA 95 P60 līmenim, kas jāpiemēro, piedāvājuma un lietojuma tabulas iesniedzot *Eurostat*. Šā pielikuma II daļā (attiecībā uz pieeju produkcijai) dažām produktu kategorijām mēs noteiksim minimālo papildu iedalījumu, kas būtu jālieto, aprēķinot deflatorus vai apjoma rādītājus.

1. princips

Nosakot cenas un apjomu, izmanto produktu kopsavilkuma detalizētu līmeni. Šim kopsavilkuma līmenim, ko uzskata par elementāro kopsavilkuma līmeni, jābūt vismaz tikpat detalizētam kā ESA 95 P60 līmenim attiecībā uz produkciju, kā arī visām (starpposma un galīgā) lietojuma kategorijām.

Attiecībā uz izņēmumiem, kas piešķirti ESA 95 Noteikumos par P60 līmeņa datu piegādi, lieto vissīkāk izstrādātos pieejamos valsts datus.

I.3. **Indeksa formulas izvēle**

Kad elementārais kopsavilkuma līmenis ir noteikts, šajā līmenī pieejamie cenu un apjomu indeksi jāvērtē kopā, lai iegūtu visu valsts kontu kopsummu cenu un apjomu mērījumus.

Šajā nolūkā vispirms jāizvēlas indeksa formula. ESA 95 10.62. līdz 10.64. punkts dod priekšroku Fišera cenu un apjomu indeksiem, savukārt *Laspeyres* apjoma un *Paasche* cenu indeksi sniedz pieņemamas alternatīvas. Praksē Fišera indeksam ir vairāki trūkumi — vajadzīgs vairāk datu, datus nevar papildināt un to ir grūtāk izskaidrot lietotājiem.

Tādēļ, lai veiktu kopsavilkumu cenu un apjoma mērījumiem, ko iegūst kopsavilkuma elementārajā līmenī, praksē priekšroku dod *Laspeyres* apjoma un *Paasche* cenu indeksiem.

2. princips

Apjomu mērījumiem, kas pieejami kopsavilkuma elementārajā līmenī, lai iegūtu visu valsts kontu kopsummu apjomu mērījumus, kopsavilkumu veic, izmantojot Laspeyres formulu. Cenu mērījumiem, kas pieejami kopsavilkuma elementārajā līmenī, kopsavilkumu veic, izmantojot Paasche formulu, lai iegūtu visu valsts kontu kopsummu cenu mērījumus.

Tomēr būtu jāievēro, ka ESA 95 atļauts lietot arī Fišera indeksu. Turklāt būtu jāuzsver, ka šis princips neattiecas uz cenu un apjomu datu avotiem, ko lieto valsts kontos: datus, kas ir zem elementārā kopsavilkuma līmeņa, nav jāaprēķina saskaņā ar šo principu.

I.4. **Bāzes gada izvēle**

Lai novērtētu kopsummas komponentu apjomu izmaiņas, *Laspeyres* apjomu indeksā izmanto vērtības no noteikta gada. Tagad jānosaka, no kura gada vērtēšana jāveic.

Šajā nolūkā vispirms būtu jādefinē termini — bāzes gads un atsauces gads.

Definīcijas:

— bāzes gads ir gads, kurā pastāvošās cenu vērtības lieto, lai novērtētu cenu un apjomu mērījumus, ko iegūst elementārajā kopsavilkuma līmenī,

— atsauces gads ir gads, ko lieto pastāvīgo cenu datu iesniegšanai un uzrādīšanai. Indeksu numuru sērijā tas ir gads, uz ko attiecina vērtību 100.

Piemēram, šādas indeksu numuru sērijas:

1990	1991	1992	1993	1994
100	105	108	112	120

Pieņemsim, ka šie skaitļi ar vērtēšanu aprēķināti no 1990. gada. Tādējādi bāzes gads ir 1990. gads. Tas ir arī atsauces gads, jo 1990 = 100. Atsauces gadu var viegli mainīt, piemēram, uz 1993.gadu (dalot visu ar 112/100, lai iegūtu 1993 = 100):

1990	1991	1992	1993	1994
100/1,12	105/1,12	108/1,12	112/1,12	120/1,12

Šāda procedūra nemaina bāzes gadu, jo izmaiņas pa gadiem no 1990. gada vēl joprojām aprēķina ar vērtēšanu.

Tā vietā, lai piemērotu fiksētu bāzes gadu kā iepriekšējā piemērā, varētu katru gadu ņemt iepriekšējā gada novērtētos lielumus. Tas varētu, piemēram, novest pie šādām ikgadējo izmaiņu sērijām:

1990	1991	1992	1993	1994
100	105	102	103	106

Attiecībā uz katru no šiem indeksiem t-1 = 100, tādējādi atsauces gads ir tas pats, kas bāzes gads, taču mainās ik gadu. Bez šaubām ir iespējams izteikt sērijas par vienu atsauces gadu ar "samērošanu". No tā izrietētu:

1990	1991	1992	1993	1994
100	105	107,1	110,3	116,9

(107,1 = 105 × 102/100; 110,3 = 107,1 × 103/100, utt.).

Svarīgi, lai atsauces gada maiņa neietekmētu rādītājus pa gadiem. Tas ir acīmredzami vienai sērijai kā šajā piemērā, taču, ja mainīgais lielums sastāv no vairākiem mainīgiem apakšlielumiem, tas vairs nav acīmredzami. Lai saglabātu nemainīgas visas katra mainīgā lieluma pieauguma likmes pa gadiem, mainoties atsauces gadam, vajadzētu katru mainīgo lielumu samērot atsevišķi, lai tas būtu elementārais indekss, starpsumma vai kopsumma, tāda kā IKP. No tā izriet, ka pastāvīgo cenu datos fiksētam atsauces gadam rodas neatbilstības starp atsevišķiem elementiem un to kopsummām. Tā ir labi pazīstamā "nepievienojamības" problēma. Šīs neatbilstības nekādi nav jānovērš (ESA 95 10.67. punkts), jo tas atkal sagrozītu pieauguma likmes. Tālākam skaidrojumam skatīt piemēru šīs iedaļas beigās.

Bāzes gada izvēle un atsauces gada izvēle principā ir savstarpēji nesaistīti jautājumi. Šajā Komisijas lēmumā, t.i., cenu un apjomu mērīšanas principu skaidrojumā būtiska ir tikai bāzes gada izvēles problēma.

Lai cenu un apjomu mērījumi būtu labāk salīdzināmi starp valstīm, tām nepārprotami būtu jāpiemēro viens un tas pats bāzes gads. Turklāt, lai iegūtu visprecīzākās pieauguma likmes, būtu jālieto cik iespējams nesens bāzes gads, jo šajā gadījumā izmantotie vērtējumi būtu visjaunākie un līdz minimumam būtu samazinātas produktu izzušanas un jaunu produktu problēmas. Kopumā šie apsvērumi noved pie metodes, pēc kuras novērtējumus vienmēr iegūst no iepriekšējā gada.

3. princips

Apjoma mērījumiem, ko iegūst elementārajā kopsavilkuma līmenī, kopsavilkumu veic, lietojot no iepriekšējā gada iegūtos vērtējumus.

Ja dalībvalstij ir pārejas laiks attiecībā uz 3. principu, no 1995. gada pārejas perioda laikā tā maina bāzes gadu ik pēc pieciem gadiem.

Piemērs. Kopsummu un to komponentu samērošana.

Ņemsim divus produktus — A un B — un to kopsummu. Pieņemsim, ka tie ir homogēni produkti, tas nozīmē, ka mēs varam noteikt cenu un apjomu indeksus šiem produktiem, kas nav atkarīgi no vērtēšanas pamatshēmas, t.i., tie ir elementārie indeksi.

Tomēr apjoma un cenu indeksi A un B kopsummai ir atkarīgi no tā, kā vērtē A un B. Tālāk sniegtajā shēmā apjoma izmaiņas kopsummai starp T-1 un T vērtē pēc pastāvošajām cenu vērtībām T-1 gadā.

Tā kā šie ir visjaunākie vērtējumi, šīs pieauguma likmes var uzskatīt par visprecīzākajām.

	1990. gada pastāvošās cenas	Apjoma izmaiņas 90-91	1991. gada cena 1990. gadam	Cenu izmaiņas 90-91	1991. gada pastāvošās cenas	Apjoma izmaiņas 91-92	1992. gada cena 1991. gadam	Cenu izmaiņas 91-92	1992. gada pastāvošās cenas	Apjoma izmaiņas 92-93	1993. gada cena 1992. gadam	Cenu izmaiņas 92-93	1993. gada pastāvošās cenas
A	100	105,0	105	110,0	115,5	102,0	117,8	108,0	127,2	103,0	131,1	105,0	137,6
B	300	110,0	330	95,0	313,5	90,0	282,2	105,0	296,3	95,0	281,4	102,0	287,1
Kopā	400	108,8	435	98,6	429,0	93,2	400,0	105,9	423,5	97,4	412,5	103,0	424,7

Tagad pieņemsim, ka šie dati jāizsaka fiksētā atsauces gadā, piemēram, 1990. gadā. Vienīgais veids, kā to izdarīt bez kopsummas pieauguma likmju sagrozīšanas, ir samērot katru sēriju atsevišķi. Indeksa formā (1990 = 100) tas būs:

	1990	1991	1992	1993
A	100	105,0	107,1	110,3
B	100	110,0	99,0	94,1
Kopā	100	108,8	101,4	98,8

where 101,4 = 108,8 × 93,2/100 and 98,8 = 101,4 × 97,4/100.

Attiecībā uz apjomiem, kuru atsauces gads ir 1990. gads:

	1990	1991	1992	1993
A	100	105,0	107,1	110,3
B	300	330,0	297,0	282,2
Kopā	400	435,0	405,6	395,0
A + B	400	435,0	404,1	392,5

Acīmredzot A un B summa vairs nav vienāda ar kopsummu. Tā ir labi pazīstamā "nepievienojamības" problēma. Kaut arī pastāv šī problēma, "pareizais" apjoms 1993. gadam ir 395, nevis 392,5, jo tas ir vienīgais skaitlis, kas atbilst iepriekš aprēķinātajām kopsummas pieauguma likmēm.

Turklāt šādi pieauguma likmes pa gadiem nemainīsies līdz ar atsauces gada maiņu. Neatbilstības starp A, B un to kopsummu nevajadzētu izlīdzināt, bet gan izskaidrot lietotājiem. Šīs neatbilstības nevar interpretēt kā norādi uz rezultātu ticamību.

II DAĻA

CENU UN APJOMU NOTEIKŠANA SASKAŅĀ AR PIEEJU PRODUKCIJAI

II.1. **Metožu klasifikācija**

Šā pielikuma atlikušajā daļā lietos šādu metožu klasifikāciju:

A metodes:	visatbilstošākās metodes
B metodes:	metodes, ko var lietot gadījumā, ja nevar piemērot A metodi
C metodes:	metodes, ko nedrīkst lietot.

II.2. **Tirgus produkcija un produkcija pašu galīgajam lietojumam**

Šajā iedaļā iztirzāti aprēķini attiecībā uz tirgus produkciju un produkciju pašu gala lietojumam. Pirmkārt, noteikti daži principi attiecībā uz dažādām metodēm, lai aprēķinātu pievienoto vērtību pastāvīgajām cenām. Ar šiem principiem paredz vispārīgus kritērijus, lai klasificētu metodes A, B un C metodēs. Tomēr šie principi, pamatojoties uz principu "produkts pēc produkta", vispirms jāpiemēro visiem tirgus produkcijas veidiem, lai sniegtu īpašus ieteikumus attiecībā uz metodēm, kas jāpiemēro katrā gadījumā.

Attiecībā uz izvēli starp divkāršo rādītāju un vienkāršo rādītāju metodēm, var noteikt šādu klasifikāciju:

A metode. ESA 95 skaidri noteikts (10.28. punkts), ka divkāršā deflācija teorētiski ir pareizā metode, jo pievienoto pastāvošās cenas vērtību vērtē arī kā starpību starp produkciju un starpposma patēriņu. Šis arguments faktiski attiecas uz visām divkāršā rādītāja metodēm (piemēram, produkcijas ekstrapolāciju pēc apjoma rādītāja un starpposma patēriņa deflācijas). Var minēt vēl dažus iemeslus, kādēļ priekšroku dod divkāršā rādītāja metodēm:

— izmantotie rādītāji ir produkcijas vai ieguldījuma rādītāji. Vienkāršā rādītāja metodēs šādus rādītājus tieši piemēro pievienotajai vērtībai — tas ir mazāk atbilstoši,

— divkāršā rādītāja metodes sniedz neatkarīgu produktivitātes izmaiņu novērtējumu.

B metode. Praktiski var rasties vajadzība izmantot metodes, kuru pamatā ir vienkāršie rādītāji, piemēram, sakarā ar nepietiekamiem datiem par starpposma patēriņu vai tādēļ, ka datu ticamība nav pietiekama.

Attiecībā uz to rādītāju atbilstību, kuri jālieto attiecībā uz kārtējā gada vērtību deflāciju vai bāzes gada vērtību ekstrapolāciju, var lietot šādus kritērijus:

— rādītāja atbilstības pilnīgums produkta grupai. Piemēram, tas, vai rādītājs attiecas uz visiem produktiem, kas ir grupā, vai tikai uz tādu to daļu kā produkti, ko pārdod mājsaimniecībām,

— rādītāja vērtēšanas bāze. Attiecībā uz tirgus produkciju tām vajadzētu būt pamatcenām, nevis, piemēram, pirkšanas cenām vai ieguldījuma izmaksām,

— rādītājā būtu jāņem vērā kvalitātes izmaiņas, iekļaujot tās apjoma aprēķinos,

— konceptuālā atbilstība starp rādītāju un valsts kontu jēdzieniem.

No šiem kritērijiem izriet šādi vispārīgi secinājumi par rādītāju atbilstību, taču, kā minēts iepriekš, šie vispārīgie secinājumi tad ir jāpiemēro, pamatojoties uz principu "produkts pēc produkta", attiecībā uz visiem tirgus produkcijas veidiem, lai sniegtu īpašus ieteikumus attiecībā uz metodēm, kas jāpiemēro katrā gadījumā. A, B un C metožu atšķiršanai šādi kritēriji ir absolūti kritēriji, t.i., tie nav atkarīgi no datu pieejamības. Praktiski var gadīties tā, ka A metodes nav pieejamas un jāmēģina izmantot B metodes.

A metode. Pieejā produkcijai, lietojot atbilstošus produkcijas cenu indeksus, ko parasti sauc par ražotāja cenu indeksiem (PPI), principā būs A metode. Attiecībā uz katru produktu būtu jāveic deflācija ar atbilstošu PPI. Attiecīgais PPI atbilst šādiem kritērijiem:

— tas ir tieši šā produkta(-u) (grupas) (iekšzemes un eksporta) cenas(-u) indekss,

— tajā ņem vērā produkta(-u) kvalitātes izmaiņas,

— to vērtē pēc pamatcenām,

— tā pamatā esošās koncepcijas atbilst valsts kontu koncepcijām.

Ja var pierādīt, ka metode ir pilnīgi ekvivalenta PPI lietošanai, to var uzskatīt arī par A metodi.

B metode. Ja nav pieejams atbilstošs PPI, pastāv vairāki alternatīvi rādītāju veidi. Piemēram, šīs parasti būs B metodes:

— mazāk atbilstošs PPI, piemēram, indekss bez kvalitātes pielāgojumiem vai tāds indekss, kas aptver mazāk vai vairāk nekā produktu grupa,

— patēriņa cenu indekss (CPI). Piemēro tos pašus kritērijus, kas attiecas uz PPI (CPI parasti jākoriģē, ņemot vērā nodokļus, subsīdijas un peļņu, lai iegūtu vērtējumu pamatcenās), un turklāt svēršanai vajadzētu būt atbilstošai, un koncepcijām būtu jāatbilst valsts kontu koncepcijām,

— produkcijas apjoma rādītāji. Apjoma rādītājos būtu jāņem vērā arī kvalitātes izmaiņas. To var daļēji panākt, pietiekami detalizēti piemērojot apjoma rādītājus, lai ņemtu vērā konta strukturālās izmaiņas.

Šajos rādītājos kopumā nav ievēroti visi četri iepriekšminētie kritēriji.

C metode. Dažu citu iespējamo rādītāju lietošana, kā turpmāk norādīts, parasti būs C metodes:

— ieguldījuma metodes (tirgus produkcijai),

— sekundārie rādītāji, t.i., rādītāji, kas nav tieši saistīti ar produkciju,

— PPI, CPI vai apjoma rādītāji, kas vispār neatbilst attiecīgajam(-iem) produktam(-iem), piemēram, kopējais CPI.

Šādi rādītāji kopumā daudz lielākā mērā nekā B metodes nebūt neatbildīs šiem četriem kritērijiem.

Šos kritērijus tagad piemēros turpmāk norādītajiem katras CPA grupas produktiem. Tirgus produkciju un produkciju pašu galīgajam lietojumam iztirzās kopā. ESA 95 3.49. punktā noteikts, ka "produkcija pašu galīgajam lietojumam jāvērtē pēc pamatcenām līdzīgiem produktiem, ko pārdod tirgū". Tādējādi principi attiecībā uz deflāciju produkcijai pašu galīgajam lietojumam ir tie paši, kas attiecībā uz tirgus produkciju.

Attiecībā uz katru produktu veidu, mērķis ir noteikt A, B un C metodes. Ja attiecībā uz noteiktu produktu veidu, atbilstoša PPI lietošana nerada īpašas problēmas (t.i., A metode ir iespējama), veidu, kādā citi konkrētie rādītāji atbilst šiem kritērijiem, neiztirzā. Tomēr ievērojamam skaitam produktu veidu nav iespējams noteikt A, B un C metodes. To veiks pētniecības programmā. Pētniecības programmā varētu arī izpētīt klasifikācijas tālāku uzlabošanu attiecībā uz produktiem, kuru sākotnējā klasifikācija ir norādīta turpmāk.

Šajā tekstā ir iztirzāts galvenokārt produkcijas novērtējums pastāvīgās cenās. Attiecībā uz divkāršā rādītāja metodēm jāveic arī starpposma patēriņa deflācija. Ieteicamā metode starpposma patēriņa deflācijas veikšanai ir "produkts pēc produkta", izmantojot faktiskos cenu datus par starpposma patēriņu, kuri gūti no pircējiem. Tomēr praksē tas bieži vien nav iespējams. Tādēļ iekšzemē ražotu produktu starpposma patēriņa deflāciju var veikt, izmantojot to pašu metodi, kas turpmāk aprakstīta attiecībā uz šā produkta produkciju, ņemot vērā vērtējuma starpību (starpposma patēriņu vērtē pirkšanas cenās). Īpaša uzmanība būtu jāpievērš importētu produktu starpposma patēriņa deflācijai. Turklāt būtu jāņem vērā cenu atšķirības dažādiem lietotājiem. Piemērs tam ir elektrība, kurai var pastāvēt liela cenu diskriminācija starp dažādām lietotāju kategorijām.

Attiecībā uz starpposma patēriņa aprēķināšanu, ja cenas ir pastāvīgas, svarīgs faktors, kas jāņem vērā, ir tas, kā produkcijas neuzticamu novērtējumu (piemēram, kādam ar uzņēmējdarbību saistītam pakalpojumu veidam) ietekmi, ja cenas ir pastāvīgas, var mazināt kopējā IKP līmenī, ja cenas ir pastāvīgas. Pieejā produkcijai neuzticamu deflatoru vai netiešo deflatoru ietekmi attiecībā uz kopējā IKP aprēķināšanu, ja cenas ir pastāvīgas, samazina līdz minimumam, ja

— kontus, ja cenas ir pastāvīgas, sastāda attiecībā uz piedāvājumu un lietojumu,

— šajos kontos vienmēr izmanto divkāršo rādītāju metodes,

— jebkurus neuzticamus deflatorus produkcijai izmanto arī starpposma patēriņa deflācijai.

Piedāvājuma un lietojuma tabulu izmantojumam nolūkā integrēt aprēķinus, kombinējot tās ar divkāršo deflāciju, tādējādi ir svarīga loma, lai līdz minimumam samazinātu neprecizitātes kopējā IKP līmenī, ja cenas ir pastāvīgas.

CPA A. *Lauksaimniecības, mednieclības un mežsaimniecības produkti*

CPA B. *Zivis*

Vairākumu pastāvošo cenu aprēķinu attiecībā uz šiem produktiem pamato ar informāciju par cenām un daudzumiem. Šo informāciju var un tādēļ arī vajadzētu izmantot, lai aprēķinātu produkciju pastāvīgās cenās. Informāciju par daudzumu vajadzētu koriģēt atbilstoši kvalitātes izmaiņām, ja vien tas ir vajadzīgs. Dažos gadījumos sastāda arī faktiskos PPI. Visas šīs metodes ir A metodes.

CPA C. *Kalnrūpniecības un atklātu karjeru izstrādes produkti*

CPA D. *Rūpniecības produkti*

CPA E. *Elektroenerģija, gāze, siltums un karstais ūdens*

Attiecībā uz šīm trim produktu grupām dalībvalstis jau tagad iesniedz *Eurostat* daudzus PPI. Šo PPI izmantošana, ja ievēro iepriekš minētos kritērijus, attiecībā uz šiem produktiem ir A metode. Šie dati tad būtu jāizmanto, aprēķinot pastāvīgās cenas.

Pastāv dažas būtiskas problēmas, mērot īpašu produktu cenas un apjomus. Tas jo īpaši attiecas uz:

— datoriem un citām informācijas apstrādes iekārtām,

— tādām lielām iekārtām kā lidaparāti un kuģi.

Attiecībā uz šiem produktiem cenu noteikšana parasti ir ļoti grūta, tomēr ekonomiski tie ir visai nozīmīgi. Procedūru uzlabošanu attiecībā uz šiem produktiem jāpēta pētniecības programmā.

CPA F. *Būvdarbi*

Attiecībā uz būvdarbiem cenu un apjomu noteikšanu bieži vien sarežģī, piemēram, daudzu šo produktu unikālais raksturs. Metodoloģijas problēmas būvniecības produkcijas novērtēšanā, ja cenas ir pastāvīgas, detalizētu jāpēta pētniecības programmā.

CPA G. *Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi, mehānisko transportlīdzekļu, motociklu un personiskās lietošanas un saimniecības preču remonta pakalpojumi*

50. Tirdzniecība ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem un motocikliem, to apkopes un remonta pakalpojumi; autodegvielas mazumtirdzniecības pakalpojumi

Šajā grupā ietilpst divi produktu veidi:

— pakalpojumu sniegšana mehānisko transportlīdzekļu un motociklu apkopei un remontam,

— tirdzniecības peļņa no mehānisko transportlīdzekļu, motociklu un autodegvielas pārdošanas.

Attiecībā uz pirmo produkcijas veidu, varētu būt pieejami PPI, tādā gadījumā tie atbilst A metodei. Ja tie nav pieejami, produktu deflāciju var veikt, izmantojot CPI (koriģējot atbilstoši jebkādiem nodokļiem vai subsīdijām), tā ir B metode, jo tā varētu pietiekami neaptvert izdevumus, kas saistīti ar uzņēmējdarbību.

Tirdzniecības peļņas deflācijai būtu jāpieņem tās pašas procedūras, kas aprakstītas turpmāk attiecībā uz vairumtirdzniecību.

51. Vairumtirdzniecības un komisijas tirdzniecības pakalpojumi, izņemot tirdzniecību ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem un motocikliem

Šīs grupas produkciju galvenokārt veido peļņa no vairumtirdzniecības. Attiecībā uz peļņu var piemērot šādus noteikumus.

A metode. A metode attiecībā uz peļņas produkciju ir metode, kurā ņem vērā tirdzniecības pakalpojumu kvalitātes izmaiņas. To var panākt, veicot deflāciju atsevišķi attiecībā uz pārdošanu un pirkšanu, ko veic tirgotāji (atbilstoši ņemot vērā izmaiņas, kas atklātas inventarizācijā). Šajā nolūkā ir vajadzīgi ļoti augstas kvalitātes cenu indeksi.

B metode. B metodi var izmantot kā pieņēmumu, ka peļņas apjoms ir atkarīgs no apgrozījuma apjoma. Ar to pieņem, ka peļņas attiecības ir nemainīgas, ja cenas ir pastāvīgas.

Vienkāršākais veids, kā to piemērot, ir ekstrapolēt kopējo peļņas produkciju ar apgrozījuma apjoma indeksu. Apgrozījuma apjoma indeksu var iegūt, piemērojot deflāciju attiecībā uz apgrozījumu ar apgrozījuma cenu indeksu.

Šīs vienkāršās metodes uzlabojums paaugstinātu detalizācijas pakāpi attiecībā uz produktu, vēlams, aprēķinot tirdzniecības peļņu, ja cenas ir pastāvīgas, piedāvājuma un lietojuma tabulu detalizētā sistēmā. Tad peļņas attiecību pret konkrētu darījumu, ko aprēķina noteiktā bāzes gadā, var piemērot šā darījuma apjomam kārtējā gadā. Tādējādi peļņas apjoms pieaug līdz ar preču plūsmas apjomu.

Vēl vienā šīs procedūras uzlabojumā ņem vērā izmaiņas tirdzniecības kanālos (piemēram, pārejā no maziem vietējiem veikaliem uz lieliem lielveikaliem). Tas iekļautu dažas tirdzniecības pakalpojumu kvalitātes izmaiņas apjoma komponentā.

Šādas metodes būtu jāuzskata par B metodēm, jo nevar ņemt vērā tirdzniecības pakalpojumu kvalitātes izmaiņas.

C metode. Jebkura cita metode, piemēram, peļņas produkcijas deflācija tieši ar apgrozījuma cenu indeksu.

52. Mazumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot tirdzniecību ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem un motocikliem; personiskās lietošanas un saimniecības preču remonts

Attiecībā uz mazumtirdzniecības peļņas produkciju būtu jāizmanto tas pats pieņēmums, kas minēts iepriekš attiecībā uz vairumtirdzniecību. Priekšrocība šeit ir tāda, ka pastāv labs mazumtirdzniecības apgrozījuma cenu indeksa mērs CPI. Lai iegūtu apjomu indeksu konkrētas preces mazumtirdzniecības apgrozījumam, deflācijas veikšanai var izmantot attiecīgo CPI posteni.

Attiecībā uz personiskās lietošanas un saimniecības preču remontu var izmantot CPI. Tā kā izdevumi, kas saistīti ar uzņēmējdarbību, šiem pakalpojumiem būs nelieli, CPI būs visai piemērots, un to varētu uzskatīt par A metodi. Tomēr būs jāpiemēro dažādas CPI grupas, jo šeit iekļauti dažādi atšķirīgi produkti. Tādēļ deflācija ir vajadzīga detalizētā līmenī, lai varētu piemērot dažādās detalizētas CPI grupas.

CPA H. *Viesnīcu un restorānu pakalpojumi*

A metode attiecībā uz viesnīcām un restorāniem ir deflācija ar attiecīgu PPI. Gadījumā, ja PPI nav, kā tuvinājumu var izmantot CPI. Šajā gadījumā tā ir B metode, jo neņem vērā izdevumus, kas saistīti ar uzņēmējdarbību.

CPA I. *Transporta, glabāšanas un komunikāciju pakalpojumi*

60., 61. un 62. Sauszemes, ūdens un gaisa transports

Deflācija attiecībā uz pasažieru un kravas transportu būtu jāveic atsevišķi.

Pasažieru transportam A metode ir atbilstošo PPI izmantošana. Gadījumā, ja tie nav pieejami, B metodes ir šādas metodes:

— deflācija ar CPI ar noteikumu, ka tajā pietiekoši ņem vērā kvalitātes izmaiņas,

— ekstrapolācija ar pasažierkilometru skaita rādītāju ar noteikumu, ka šis rādītājs ir pieejams attiecībā uz pietiekamu transporta kategoriju skaitu. Vismaz būtu atsevišķi jāizdala dažādi klašu veidi (piemēram, pirmā un otrā klase dzelzceļa transportā, biznesa un tūristu klase gaisa transportā u.c.).

Šīs metodes jāpiemēro individuāli vismaz šādiem (pasažieru) transporta veidiem, ja tie dalībvalstīs ir nozīmīgi:

— dzelzceļa transports,

— citi sauszemes transporta veidi,

— ūdens transports,

— gaisa transports.

Ja šāda iedalījuma nav, tad šīs metodes ir C metodes. Jebkuras citas metodes (piemēram, izmantojot pasažieru skaitu kā apjoma rādītāju) arī ir C metodes.

Kravas transportam A metode ir atbilstošo PPI izmantošana. Ja tie nav pieejami, B metode ir šāda metode:

— var pieņemt, ka transporta pakalpojumu apjoms ir atkarīgs no pārvadāto preču apjoma. Šim nolūkam piemērots ir tāds rādītājs kā pārvadājumu tonnkilometri, lai gan acīmredzami nevar ņemt vērā kvalitātes izmaiņas transporta pakalpojumā. Jo sīkākas ziņas būs pieejamas attiecībā uz dažādu transporta veidu tonnkilometriem, jo labāks būs rezultāts.

Šo metodi jāpiemēro individuāli vismaz šādiem (kravas) transporta veidiem, ja tie ir nozīmīgi dalībvalstīs:

— dzelzceļa transports,

— citi sauszemes transporta veidi,

— cauruļvadu transports,

— jūras un piekrastes ūdens transports,

— iekšējo ūdensceļu transports,

— gaisa transports.

Ja šāda iedalījuma nav, tad šīs metodes ir C metodes. Jebkuras citas metodes (piemēram, kā rādītāju izmantojot pārvadātās tonnas) arī ir C metodes.

Gan attiecībā uz pasažieru, gan kravas transportu pareizai deflācijai principā vajadzīgi pastāvošo cenu dati iepriekš minētajos iedalījumos kā svērtie lielumi. Ja šāda informācija nav pieejama pastāvošajās cenās, varētu izmantot citus svērtos lielumus, lai svērtu rādītājus katram izdalītajam transporta veidam. Šiem citiem svērtajiem lielumiem vajadzētu būt cik iespējams tuvinātiem pastāvošajām vērtībām.

63. Atbalsta un palīgtransporta pakalpojumi; tūrisma aģentūru pakalpojumi

Šī grupa aptver plašu pakalpojumu klāstu, tādējādi nav iespējams norādīt noteiktu metodi vai rādītāju. Tādēļ to attiecina uz metožu un rādītāju vispārīgo klasifikāciju.

Attiecībā uz tūrisma aģentūrām ESA 95 sniedz konkrētus ieteikumus (skat. 10.39. punktu).

64. Pasta un telekomunikāciju pakalpojumi

Pasta un telekomunikāciju pakalpojumu novērtēšanu pastāvīgās cenās sarežģī arvien plašākais sniegto dažādu veidu pakalpojumu un piedāvāto tarifu klāsts. Šā iemesla dēļ konkrētus ieteikumus attiecībā uz šiem produktiem piemērojamo praksi izstrādā kā pētniecības programmas daļu.

CPA J. *Finanšu starpniecības pakalpojumi*

Attiecībā uz tādiem produktiem kā finanšu starpniecības pakalpojumi, ko mēra netieši (FISIM), vērtspapīru un ārējās tirdzniecības peļņa un apdrošināšana, produkciju pastāvošajās cenās definē kā bilanci starp dažādiem darījumiem. Jānosaka saskaņota definīcija un produkcijas mērs, ja cenas ir pastāvīgas.

Uzskaite par kvalitātes izmaiņām finansēs un apdrošināšanā ir vēl viens jautājums, kas tālāk jāizvērtē tāpat kā to finansiālo pakalpojumu novērtējuma salīdzināmība, kuriem noteiktas konkrētas cenas.

Īpašus ieteikumus attiecībā uz šiem produktiem piemērojamo praksi izstrādās kā pētniecības programmas daļu.

CPA K. *Nekustamā īpašuma, nomas un uzņēmējdarbības pakalpojumi*

Dzīvokļu pakalpojumi

Dzīvokļu pakalpojumu produkcijas novērtēšanai pastāvošajās cenās visas dalībvalstis ieviesīs tā saukto stratifikācijas metodi, lai mērītu produkciju NKP mērķiem līdz 1998. vai 1999. gadam ([1]).

([1]) Komisijas Lēmums 95/309/EK, Euratom (OV L 186, 5.8.1995., 59. lpp.) un Komisijas Lēmums 97/619/EK, Euratom (OV L 252, 16.9.1997., 33. lpp.).

Pēc šīs metodes būtībā objektīvi novērtē produkciju pēc pastāvošajām cenām, izmantojot datus par dzīvokļu daudzumu un kvalitāti, un cenām, ko maksā par to lietošanu. Tādēļ pēc definīcijas deflācijai būs vajadzīga informācija par produkcijas cenu. Tā pati informācija par cenām, kvalitāti un daudzumu būtu jāizmanto, lai veiktu novērtēšanu, ja cenas ir pastāvīgas. Iepriekš minētās pieejas piemērošanu var raksturot kā A metodi. Tas paver iespēju ņemt vērā kvalitātes izmaiņas dzīvokļu pakalpojumos.

Citi nomas, nekustamā īpašuma un uzņēmējdarbības pakalpojumi

Attiecībā uz šiem pakalpojumiem var būt grūti savākt ražotāju cenu datus, piemēram, dažu šo produktu unikālā rakstura dēļ. Tādējādi tā vietā var izmantot daudzus dažādus alternatīvus cenu vai apjomu izmaiņu mērus, kas bieži vien ir netiešie vai sekundārie mēri.

Šo netiešo mēru piemērotība jāizvērtē attiecībā uz katru šīs grupas pakalpojumu. Konkrētus ieteikumus izstrādās kā pētniecības programmas daļu. Īpaša uzmanība pētniecības programmā būtu jāpievērš datoru programmatūras produkcijas deflācijai, kas arī ir iekļauta šajā produktu grupā.

CPA M. *Izglītības pakalpojumi*

CPA N. *Veselības aizsardzības un sociālie pakalpojumi*

Dažās dalībvalstīs veselības aprūpes un izglītības galvenās sastāvdaļas uzskaita kā tirgus produkciju, turpretī citās dalībvalstīs tās uzskaita kā ārpustirgus produkciju. Attiecībā uz metodēm, kas vajadzīgas, lai mērītu produkciju, ja cenas ir pastāvīgas, būtu jāņem vērā vajadzība panākt salīdzināmu statistiku šīm abām valstu grupām.

Tirgus produkcijas deflācijai paredzētajā cenu statistikā būtu jāatspoguļo produkta kopējā cena, ne tikai patērētāju ieguldījums kopējā cenā vai nosacītajā tarifu cenā. Cenu statistikā būtu jāņem vērā arī veselības aprūpes un izglītības produktu kvalitātes izmaiņas.

Īpašus ieteikumus attiecībā uz šiem produktiem piemērojamo praksi, izmantojot cenu statistiku vai citas metodes, izstrādās kā pētniecības programmas daļu. Šī programma attieksies gan uz šo pakalpojumu tirgus produkciju, gan, kā turpmāk aprakstīts, to ārpustirgus produkciju.

CPA O. *Citi komunālie, sociālie un personālie pakalpojumi*

Attiecībā uz šiem pakalpojumiem ražotāju cenu dati bieži vien nav pieejami un to vietā parasti izmanto alternatīvus rādītājus. Tāpat kā veselības aprūpei un izglītībai dažām šīs grupas darbībām var būt tirgus un ārpustirgus produkcija, un statistikas metodēs tas jāņem vērā.

Īpašus ieteikumus attiecībā uz šiem produktiem piemērojamo praksi izstrādās kā pētniecības programmas daļu.

CPA P. *Privātās mājsaimniecības, kurās ir nodarbinātas personas*

Šo produkciju, kas ir produkcija pašu galīgajam patēriņam, parasti vērtē kā kompensāciju nodarbinātajām personām, ieskaitot jebkurus ienākumus atvietojamās lietās.

Parastās metodes, lai veiktu aprēķinus pastāvīgās cenās, ir CPI datu vai algu datu izmantošana deflācijai vai apjoma ekstrapolācijas izmantošana (kā ekstrapolatoru izmantojot darbinieku skaitu). Principā izmantotos deflatorus (CPI vai algu datus) būtu jāpārbauda, lai nodrošinātu, ka tajos pareizi ņem vērā ienākumus atvietojamās lietās.

Šajās metodēs neņem vērā produktivitātes izmaiņas, taču tam būs tikai nenozīmīgas sekas attiecībā uz IKP. Šādas metodes ir B metodes, ja vien tajās neņem vērā produktivitātes izmaiņas (šajā gadījumā tās ir A metodes).

Nodokļi un subsīdijas produktiem un importam un PVN

ESA 95 10.47. līdz 10.52. punkts pietiekoši detalizēti nosaka principus, kas jāpiemēro, lai ievērtētu nodokļus un subsīdijas produktiem un importam un PVN, ja cenas ir pastāvīgas. Šie principi atbilst A metodei.

II.3. **Ārpustirgus produkcija**

Kā norādīts iepriekš, statistikas metodēm produkcijas mērīšanai, ja cenas ir pastāvīgas, jāsniedz salīdzināma statistika kā tirgus, tā ārpustirgus produkcijai, jo īpaši tādiem pakalpojumiem kā izglītība un veselības aprūpe.

Ārpustirgus pakalpojumiem produkciju, ja cenas ir pastāvīgas, var novērtēt, vai un izmantojot produkcijas apjoma rādītājus, vai ieguldījuma metodes (piemēram, darbaspēka vai citu ieguldījumu deflāciju vai darbaspēka ieguldījuma bāzes gada apjoma ekstrapolāciju). Var izmantot arī dažus citus cenu datus.

Atšķirību starp A, B un C metodēm attiecībā uz ārpustirgus pakalpojumiem noteiks pētniecības programmā.

II.3.1. *CPA M. Izglītība*

Ārpustirgus izglītības produkciju, ja cenas ir pastāvīgas, var aprēķināt, izmantojot vai nu produkcijas apjoma rādītājus, vai ieguldījuma metodes.

Konkrētus ieteikumus attiecībā uz metodēm, ko izmanto izglītības produkcijas novērtēšanai (vai nu ar produkcijas apjomu rādītājiem, ieguldījuma metodēm, vai attiecībā uz tirgus produkciju cenu datiem), izstrādās kā pētniecības programmas daļu. Šajā programmā novērtēs arī uzskaiti attiecībā uz kvalitātes izmaiņām.

II.3.2. *CPA N (daļa). Veselība*

Ārpustirgus veselības aprūpes produkciju, ja cenas ir pastāvīgas, var aprēķināt arī, izmantojot produkcijas apjoma rādītājus vai ieguldījuma metodes.

Īpašus ieteikumus attiecībā uz veselības aprūpes produkcijas novērtēšanai izmantojamajām metodēm (vai nu ar produkcijas apjomu rādītājiem, ieguldījuma metodēm, vai attiecībā uz tirgus produkciju cenu datiem) izstrādās kā pētniecības programmas daļu. Šajā programmā novērtēs arī uzskaiti attiecībā uz kvalitātes izmaiņām, kam ir īpaša nozīme attiecībā uz veselības aprūpes produkciju.

II.3.3. *Cita ārpustirgus produkcija*

Citai ārpustirgus produkcijai var būt daudzas dažādas formas. Dažkārt to sniedz individuāli (piemēram, sociālās aprūpes dienesti), turpretim citkārt kolektīvi (piemēram, aizsardzības dienesti). Tomēr vēl citkārt tai var būt individuālais elements un kolektīvais elements (piemēram, policijas dienesti, kas ESA 95 klasificēti kā kolektīvie dienesti).

Produkcijas apjoma rādītājus var izmantot, lai novērtētu produkciju, ko sniedz individuāli, un, iespējams, dažus pakalpojumu produkcijas veidus, ko sniedz kolektīvi. Attiecībā uz visiem šiem pakalpojumiem var izmantot ieguldījuma metodes. Salīdzināmu rezultātu dēļ būs vajadzīga zināma saskaņošana attiecībā uz šo abu metožu piemērošanas veidu.

Konkrētus ieteikumus attiecībā uz metodēm, ko izmanto šo produktu novērtēšanai (vai nu ar produkcijas apjomu rādītājiem, vai ieguldījuma metodēm), izstrādās kā pētniecības programmas daļu.

III DAĻA

CENU UN APJOMU NOTEIKŠANA SASKAŅĀ AR PIEEJU IZDEVUMIEM

Izdevumu pusē IKP pastāvīgajās cenās ir galīgā patēriņa, kopējo pamatlīdzekļu veidošanas un neto eksporta summa.

Attiecībā uz to rādītāju atbilstību, kuri jāpiemēro attiecībā uz kārtējā gada vērtību deflāciju vai bāzes gada vērtību ekstrapolāciju izdevumu pusē, var izmantot šādus kritērijus:

— rādītāja atbilstības pilnīgums produkta grupai. Piemēram, vai šis rādītājs attiecas uz visiem attiecīgās grupas produktiem, vai tikai to daļu,

— rādītāja vērtēšanas bāze. Attiecībā uz galīgo patēriņu un kopējo pamatlīdzekļu veidošanu tām drīzāk jābūt pirkšanas cenām, nevis, piemēram, ražotāja cenām,

— rādītājā būtu jāņem vērā kvalitātes izmaiņas, iekļaujot tās apjoma novērtējumā, nevis cenu novērtējumā,

— konceptuālā atbilstība starp rādītāju un valsts kontu jēdzienu.

No šiem kritērijiem izriet šādi vispārīgi secinājumi par cenu un apjomu mērīšanas procedūrām dažādās pieejas izdevumiem kategorijās.

Galīgais patēriņš mājsaimniecībās

Attiecībā uz galīgo patēriņu mājsaimniecībās (HFC), ja vajadzīgs, būtu jāveic deflācija, cik vien iespējams izmantojot informāciju no CPI.

CPI var uzskatīt par piemērotu, ja tas atbilst šādiem kritērijiem:

— tas ir indekss, kas attiecas tieši uz šo produktu (grupu),

— tajā ir pienācīgi ņemtas vērā produkta(-u) kvalitātes izmaiņas,

— tas ir novērtēts pirkšanas cenās, iekļaujot PVN,

— CPI pamatkoncepcijas atbilst valsts kontu koncepcijām.

Ja CPI nav pieejams noteiktam produktam, tad jāizmanto citi, aptuvenāki rādītāji. Tie varētu būt PPI, eksporta vai importa cenu indeksi vai varbūt noteiktos apstākļos apjoma rādītāji. Šādas metodes ir B metodes.

C metodēm atbilst tādu indeksu izmantošana, kuri vispār neatbilst attiecīgajam produktam(-iem).

Galīgais patēriņš valdībā (GFC) un galīgais patēriņš NPISH

Attiecībā uz šīm galīgā patēriņa grupām var piebilst to pašu, ko attiecībā uz ārpustirgus produkcijas novērtēšanu pieejā produkcijai (II.3. iedaļa), jo valdības un NPISH ražoto preču un sniegto pakalpojumu vērtība ir šo kategoriju galvenie komponenti (ESA 95 3.78. un 3.79. punkts).

Ja valdība pērk tirgus ražotāju ražotas preces un pakalpojumus, ko tās sniedz mājsaimniecībām, bez jebkādas pārveides kā sociālu palīdzību atvietojamās lietās, kas arī ir daļa no galīgā patēriņa valdībā (ESA 95 3.79. punkts), tad šim pirkumam piemēro deflāciju pēc attiecīgajiem cenu indeksiem, kas atbilst šīm (tirgus) precēm un pakalpojumiem.

ESA 95 3.85. punktā aprakstīta atšķirība starp individuālajām un kolektīvajām precēm un pakalpojumiem, ko sniedz valdības struktūras. Kad noteikta šī atšķirība, var viegli formulēt faktiskā gala patēriņa jēdzienu. Šī kontu attiecība nerada nekādas īpašas problēmas attiecībā uz novērtējumiem, ja cenas ir pastāvīgas.

Kopējo pamatlīdzekļu veidošana

Attiecībā uz kopējo pamatlīdzekļu veidošanu (GFCF) A metode ir faktisko ieguldījumu cenu indeksu izmantošana. Šādam indeksam būtu jāatbilst šādiem kritērijiem:

— tas ir indekss, kas attiecas tieši uz šo produktu (grupu),

— tajā ir pienācīgi ņemtas vērā produkta(-u) kvalitātes izmaiņas,

— tas ir novērtēts pirkšanas cenās, iekļaujot PVN bez atlaidēm,

— indeksa pamatkoncepcijas atbilst valsts kontu koncepcijām.

Praksē bieži vien izmanto PPI, tās ir B metodes, ja tos nepārvērtē pirkšanas cenās. Uz konkrētu produktu PPI attiecas tās pašas piezīmes, kas iekļautas II.2. iedaļā, to skaitā atsauces uz pētniecības programmu.

Izmaiņas krājumos

Svarīgi, lai krājumu deflāciju veiktu atbilstoši un neatkarīgi un to neaprēķinātu kā pastāvīgo cenu aprēķinu atlikuma postenī.

ESA 95 10.56. punktā noteikts, ka izmaiņas krājumos pastāvīgajās cenās var aprēķināt, piemērojot deflāciju attiecībā uz ieskaitījumiem un atskaitījumiem no krājumiem atsevišķi ar atbilstošiem cenu indeksiem. Ja krājumu apjomu un cenu izmaiņas nav pārāk lielas, alternatīva var būt krājumu izmaiņu tieša deflācija ar gada vidējo cenu indeksu.

Ir četri krājumu veidi (ESA 95 3 119. punkts):

— materiāli un piegādes. Te var norādīt tos pašus principus, ko attiecībā uz starpposma patēriņa deflāciju II.2. iedaļā,

— nepabeigtie ražojumi. Šī kategorija būtu jāizpēta pētniecības programmā,

— gatavā produkcija. Tai var piemērot deflāciju, izmantojot PPI pamatcenām,

— preces tālākai pārdošanai. Tās vērtē cenās, par kurām tās pērk, bieži vien labs rādītājs tam ir PPI.

Arī uzņēmuma peļņas problēma būtu jāpēta pētniecības programmā.

Iegādes, izņemot vērtību nodošanu

Šī kategorija būtu jāpēta pētniecības programmā.

Preču un pakalpojumu eksports un imports

Šī kategorija būtu jāpēta pētniecības programmā.

II PIELIKUMS

PĀREJAS LAIKS

Pārejas laiks attiecībā uz 3. principu

Valsts	Līdz
Īrija	2004. gadam
Portugāle	—
Dānija	2000. gadam (1999. gadā bāzes gads būs 1990. gads)
Somija	2005. gadam
Nīderlande	—
Itālija	2003. gadam
Vācija	2005. gadam
Beļģija	—
Apvienotā Karaliste	2003. gadam
Francija	—
Spānija	2003. gadam
Grieķija	—
Zviedrija	—
Luksemburga	—
Austrija	2005. gadam